

Секція: Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

БЕРЖАНІР І. А.

*старший викладач кафедри фінансів і кредиту,
Уманський національний університет садівництва,
м. Умань, Україна*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Питання реформи місцевого самоврядування сьогодні є одним із найактуальніших і найважливіших для країни. Дана реформа проводиться з метою децентралізації та розширення повноважень органів місцевої влади, оскільки система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства.

Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування, місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення [1, с. 274]. Головні повноваження і функції органів місцевої влади визначаються Конституцією України. Проте від часу прийняття Конституції України та базових нормативно-правових актів з питань місцевого самоврядування розвиток місцевого самоврядування фактично здійснювався лише на рівні територіальних громад – міст обласного значення, оскільки переважна більшість територіальних громад через їх надмірну подрібненість та надзвичайно слабку матеріально-фінансову базу виявилися неспроможними виконувати всі повноваження органів місцевого самоврядування.

Для визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування і територіальної

організації влади в Україні, яка була попередньо погоджена з усіма обласними та міськими радами, асоціаціями органів місцевого самоврядування, іноземними та українськими експертами, а також схвалена Радою Європи як перший крок на шляху до проведення реформи місцевого самоврядування в Україні та рекомендована для найшвидшої підготовки правової бази, необхідної для реалізації правової реформи.

Головними завданнями реформи є забезпечення доступності та якості публічних послуг, досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади з метою забезпечення доступності та належної якості публічних послуг, а також створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень.

Реалізація Концепції здійснюється в два етапи. На першому підготовчому етапі (2014 р.) передбачається створити законодавчу основу для реалізації права територіальних громад на добровільне об'єднання та на співробітництво на засадах ресурсно-організаційної кооперації та врегулювати нову систему адміністративно-територіального устрою [2, с. 45].

На другому етапі реалізації Концепції (2015–2017 рр.) передбачається уніфікувати і стандартизувати публічні послуги, здійснити інституційну реорганізацію органів місцевого самоврядування та провести місцеві вибори з урахуванням реформованої системи [2, с. 58].

Основні зміни передбачають наступні нововведення:

- запровадження трьохрівневої системи адміністративно-територіального устрою України – область, район, громада з повсюдністю місцевого самоврядування;

- передачу функцій виконавчої влади від місцевих адміністрацій виконавчим органам рад відповідного рівня;

– розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності і наділення саме громад максимально широким колом повноважень;

– чітке забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами, в тому числі через їх участь в загальнодержавних податках;

– ліквідація державних адміністрацій і створення натомість державних представництв з тільки контрольно-наглядовими і координаційними, а не виконавчими функціями.

Передбачається, що у питаннях фінансування органів місцевого самоврядування ці зміни сприятимуть прямій передачі коштів державного бюджету безпосередньо бюджетам локального рівня, встановленню податків і мит, що відповідають адміністративно-територіальній одиниці та формують основу фінансового забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, розподілу коштів, отриманих від податку на прибуток нещодавно сформованих юридичних формувань локальним бюджетам на п'ять років з моменту здійснення таким формуванням інвестицій; наданню повноважень місцевим органам самоврядування самостійно регулювати рівні податків та мит; попередженню порушення податкових правил іншими органами місцевого самоврядування та виконавчих органів, що призводить до падіння власних прибутків локальних бюджетів.

Передача повноважень на місця має супроводжуватися наданням реальних можливостей місцевим органам для їх виконання, передусім матеріальних і фінансових. Із цією метою доцільно збільшити частку місцевих бюджетів таким чином, що більша частина (понад 50 % усіх надходжень) коштів надходила не до державного бюджету, а до бюджетів місцевого самоврядування. Відповідно, необхідно не лише переглянути кількість місцевих податків і зборів з метою їх збільшення, а й збільшити відсоткову ставку зарахування до місцевих бюджетів загальнодержавних податків і зборів.

Важливим елементом забезпечення прав громадян є контроль за діяльністю виборних органів влади та посадових осіб місцевого самоврядування. У цьому контексті заслуговує на увагу європейський досвід відкликання посадових осіб органів місцевого самоврядування, сільських, селищних і міських голів, депутатів місцевих рад, що також можливо забезпечити шляхом проведення місцевого референдуму, включивши відповідні норми до законодавства [3, с. 94].

Отже, основною метою реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні повинно бути підвищення якості життя людини за рахунок створення умов для сталого розвитку територіальних громад як самостійних та самодостатніх соціальних спільнот, члени яких матимуть можливість ефективно захищати власні права та інтереси шляхом участі у вирішенні питань місцевого значення. Забезпечення мети реформування місцевого самоврядування та територіальної організації, створення реальної організаційної та фінансової самостійності територіальних громад та органів місцевого самоврядування, наближення їх можливостей та якості діяльності до європейських стандартів вимагає розроблення та реалізації системи заходів політичного, правового, інституційного та організаційного характеру, спрямованих на створення умов, що сприятимуть сталому розвитку територіальних громад.

Література:

1. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15.07.1997 р. № 452/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – С. 249–256.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Сиваш Ю. М. Реформування прав та обов'язків органів місцевого самоврядування в Україні / Ю. М. Сиваш // Управління розвитком. – 2014. – № 6. – С. 93–95.

Бержанір І. А. Проблеми та перспективи реформування місцевого самоврядування в Україні / І. А. Бержанір // Стан, проблеми та перспективи розвитку національної економіки: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 січня листопада 2015 р. / ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». – Одеса.: ЦЕДР, 2015. – Ч. 2. – С. 29–31.